

VIDOV DAN

GLASILO

ŽUG. NAPREDNE OMLADINE

OKTOBER 1923.

ŠTEV. 1.

LETO III.

IZDAJA

CENTRALNO TAŽNIŠTVO ŽUG. NAPREDNE
OMLADINE IZ SLOVENIJE V LJUBLJANI

(KONZORCIJ „VIDOV DAN“)

VSEBINA

IVAN KOLAR: V TRETJE LETO.
JOSIP KOSOVEL: KAZIMIRU MARKONU!
NIKO BERUS: FRAN HERMANN.
Dr. FR. DRTINA: AKADEMSKA SVOBODA.
INKO: TEOLOGIJA IN TEOLOŠKA
FAKULTETA.
S. B.: ŠTUDENT IN POLITIKA.
VESTNIK C. T.
V C. T. VČLANJENA DRUŠTVA.
JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO.
PRILOGA.
RAZNO.

PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA.

«VIDOVDAN» IZHAJA MESEČNO VSAKEGA 15., RAZEN JULIJA IN AVGUSTA, TER STANE ZA CELO LETO 35 Din, ZA POL LETA 18 DIN, POSAMEZNA ŠTEVILKA 4 DIN, ZA DIJAKE 3 DIN.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, TOMANOVA UL. 3.

GLAVNI UREDNIK: DOLFE SCHAUER.
ODGOVORNI UREDNIK: STANE RAPE.

V TRETJE LETO.

Začetek je za nami. Ali samo začetek, in težak je bil. Dvakrat je bilo treba kopati in globoko, da nam te naše njivice, «Vidov dana», ni opustošil črv, ki izpodjeda kulturna polja vsem nam, a najbolj dijaštvu, — denar. Toda znanost, umetnost, prosveta so bili bohemi od vekomaj. A nikdar morda še ni bila odmerjena duševnemu delu tako nizka cena, naravnost zaničevanje, kakor danes.

Mrtve duše. Temà. Denar. Bratovska zavist, sestrška nevoščljivost. Otopelost duše. In dediščina mladine: **duševna anemija.**

Te rane je začelo celiti našemu narodu karitativno delo nekaterih narodnih, kulturnih in političnih organizacij: Okrepiti dušo človeku, narodu, človeštvu. Jokanje proč!

In naloga omladine? Čutiš svetost svobode svojega duha! Omladina, kje je vesela pesem tvoje duše, pesem polna ponosa!

Tovariši in prijatelji mladine, ki je v vas poštena misel, vabimo vas, kličemo vas v svojo sredo, pridite, delajte z nami. In tudi Ti, tovariš, ki tavaš sam okoli in ki Ti grize dušo samota, ki Te teži tajna misel, zaprta v Tvojih prsih, reci besedo, povej jo na glas, da jo čuje vsa mladina, da jo čuje ves narod!

Nositi ideje je bila vsekdar častna naloga omladine. Zavedaj se tega dostojanstva, ki ti je dano, in pokaži, da si vredna tega odlikovanja! Tvoja naloga je sveta, zato bodi Tvoja pot veličasten pohod pred narodom, in vodi ga v nov Vidov dan, v novo vstajenje!

Josip Kosovel:

KAZIMIRU MARKONU!

(Ob odprtem grobu.)

19. oktobra t. l. je umrl v Ljubljani
po kratki in mučni bolezni tovariš tehnik

KAZIMIR MARKON,

agilen član kluba jug. napr. akad. iz Italije.

Se done v zraku tužni zvoki nad ravnokar se zaprlimi grobovi in sedaj zazijal že nov je grob. Po tolikih žrtvah ravno izmed najboljših naših ljudi, zgubili smo sedaj i Tebe, dragi Miro, ki si se lahko ponosno postavil v njihovo vrsto, najboljši med dobrimi.

Ugrabila si nam ga, kruta usoda, v cvetu mladosti, v dobi najlepšega snovanja, našega preljubega tovariša, in ko stojimo ob odprtem grobu, nam vstaja iz naših v t'mô povitih duš draga nam slika: Kako vnet pristaš naših idej si bil, s kakšno vnemo in doslednostjo si pretvarjal naše ideje v življenje. Vedno poln inicijative, znal si obračati naše korake v pravo smer in s kritičnim pogledom motril si življenje okrog sebe ter z dobrohotno besedo popravljaj naše napake.

Dasi si mnogo pretrpel v avstrijskih vojašnicah in potem še nadalje kot študent, si vendarle z neodoljivo silo stremel za ciljem, več en optimist; bil si prijatelj v sreči in nesreči, vedno zabaven in šaljiv; z lahnim nasmehom pomagal si nam preko skrbi in si nam dajal novih moči.

Ni ti bilo dano, da bi ležal ob sinji Adriji, v svoji ožji domovini, katero si toliko ljubil. Ležiš sicer oddaljen od svojih dragih, a vendar med svojimi. Na Tvoj grob zrejo naše divne planine, v Tvoji bližini šumijo valovi Save.

Še po smrti živel bo Tvoj duh med nami. Ti boš primorskim dijakom živ vzor in vzgled.

Poslavljam se od Tebe v imenu akad. in srednješolske omladine iz Primorja in kličem Ti z razbolelim srcem: Lahka Ti bodi svobodna zemljica!

Niko Berus:

FRAN HERMANN

Fran Hermann, prijatelj Hermann, tovariš Hermann, sodrug Hermann se je ustrelil. Star 24 let. Danes ga ni več, kot je bil še pred tednom, letom, ... dni. Odveč bi bilo, da bi mu pisal nekrolog. Ne potrebuje ga; saj bi se smejal, če bi ga še mogel brati. Smejati bi

se, češ: «Čemu to? Nikogar ne briga, kaj sem storil sam s seboj. Po služil sem se le pravice, ki se je 999 drugih ne upa posluževati. Kaj me briga Ciceronov: Homo non sibi, sed patriae...» Vidim njegove cinične ustne, ki izgovarjajo te besede rezko, v presledkih. Vidim njegovo odklanjajočo gesto.

Mnogo jih bo poreklo: «Škoda zanj!» Ne. Ni škoda, ker, kar je mislil, je storil do tiste sekunde, ko si je pognal kroglo v glavo. Prepričan sem, da je storil zavestno, kar je storil, da je natančno premislil, preden je kupil revolver in šel na zadnji izprehod ob Dravi...

Če je sam spoznal svojo ceno in vrednost, svojo moč in energijo, ceno in vrednost življenja, ki ga je motril po svoje, če se je sam tehtal na tehtnici in se je našel prelahkega, potem si je smel sam zapisati si svoj mene, tekkel, fares, in nihče nima pravice obsojati ga, nihče tudi zasmehovati njegovega dejanja, češ, da je ravnal prehitro, nepremišljeno. Nec ridere, nec lacrimare, sed intellegere! Njegova smrt je le učinek njegove volje, zadnji izvršeni sklep, natančno premišljen, pa tudi natančno determiniran po svojih vzrokih in motivih, psihična nujnost, kot je fizikalna nujnost, da počí revolver, če si izprožil petelina...

Spominjam se Hermanna, ko je prišel v Novo mesto v četrti razred ljudske šole iz Gradca, ko ni znal niti besede slovenskega. Tedaj sva bila sošolca. Vsi smo ga gledali od strani, kakor da ni naše sorte, ker se ni znal z nami razgovarjati in mi ne z njim. Ob letu me je prehitel in maturiral eno leto pred mano. Skoro se je privadil našemu jeziku, da ga čez dve leti nihče ne bi mogel spoznati za Nemca. Postal je fanatičen nacijonalist, ki je sovražil svoje brate po rodu in je bil razžaljen, če mu je kdo zabrusil: «Saj ti si Nемец!» Po očetu je bil Slovenec in je prisegal na slovenstvo in jugoslovanstvo, ki je med tretje in četrtošolci že tlelo. Z zanosom se je učil hrvaščine in se s součenci ni hotel drugače razgovarjati kot v hrvaščini.

In že je šel še dalje, ko je dalje spoznaval. Prisegal je na panslavizem, postal je fanatičen panslavist in je govoril in odgovarjal le v ruščini. To je bilo pred in med vojno in še ob razsulu. Še ga slišim, ko je vzklikal 28. oktobra 1918. v šumečem sprevodu: «Živela Jugoslavija, živelo vseslovanstvo, živeli Karadordeviči, živel kralj Peter!»

Ali gnalo ga je še dalje; preozek mu je bil pojem slovenstva, jugoslovanstva, vseslovanstva, ker ni še obsegal vseh ljudi; posebno, ko je videl, da se oprijemlje te ideje le ozki krog zgornjih desetisoč literarne elite, da pa mu ne sledi masa. In ko je videl, da je proletarec iz Ukrajine po trpljenju enak proletarcu na Siciliji, je pograbil po zadnjem, kar je še preostajalo: vrgel se je v valovje socijalizma, ki je začelo burkati tedaj. Postal je fanatičen komunist. Takega so ga poznali kolegi z univerze. Jaz sem ga poznal v vseh fazah, katerim je

sledila še naslednja. Zadvomil je tudi nad komunizmom in je iskal še nekaj širjega... Zadnjič, ko sem govoril z njim, bilo je pred šestimi meseci, v kavarni Emoni, do tedaj še ni našel novega gesla...

Motil pa bi se, kdor bi mislil, da je bila njegova fanatičnost elementarna, brez intelektualne baze, izvirajoča le iz nekega entuzijazma do stvari, nekaka modna zadeva, ki izpreminja lice po sezonah brez vsakega razloga. Še daleč ne! Bila je produkt razmišljanja, teoretiziranja, študiranja. Vsako njegovo naziranje je bilo obenem njegovo najtrdnjše prepričanje, ki mu ga ne bi mogel izbiti nihče razen razvoja samega, psihične nujnosti, da razpada staro in se iz tega poraja novo.

Zato je šel vzporedno s tem razvojem tudi razvoj njegovega življenjskega naziranja. Še, ko je bil v šesti šoli in sva некоč debatirala o Bogu in njegovi eksistenci, se je opiral na dokaze starega in novega testamenta, in ko sem mu oporekal, mi je odvrnil: «Štejem si v čast, da **razumem** besede, ki jih je govoril Kristus.» Ko ga krščanstvo ni moglo več zadovoljiti, je segel po onem, kar edino še preostaja razmišljajočemu duhu: brezbrežnost svobodomiselstva, subjektivna religija, moderni mysticism. To je bila parola, na katero smo prisegali še kot gimnazijci in ob kateri so drugi lomili kopja. Zdi se, da je bil Hermann radikalen dovolj, da je potegnil iz nje zadnje posledice, subjektivne seveda, in se ni ustrašil praktično jih izvesti, kar je bila vedno in povsod njegova navada, zakaj bil je človek silne volje in z njo moči, da je po vsem, kar je kdaj spoznal za resnično, stremel in tudi izvršil. Tako je izvršil tudi zadnji čin...

Bistvena poteza na njem, ki ga je ločila od nas drugih, je bila ta, da je presojal vrednote sveta, bodisi materialne, bodisi duhovne, drugače kot mi in se zato ni čuditi, če je po šestih semestrih zapustil univerzo in se predal vetrovom... Ugovor, da ni imel sredstev za študiranje, zanj v principu ne velja.

Dogodilo se je, da Hermann ni ničesar zapisal, kar bi bil lahko, saj je imel dovolj snovi za to in dovolj duha; in vendar je prinesel svoj kamen h kulturni zgradbi. Hermann je bil, ki je ob svetli zarji Oslobojenja kot osmošolec organiziral med novomeškim dijaštvom Dijaško zvezo, katere hčerka je današnja Prosveta. Bil je njen prvi predsednik.

Tako se je zgrnila čezenj zopet narava, kateri je vrnil svoj delež, ki ga je nekdanj dobil v najem, potem ko je po svoje z njim gospodaril; vrnil ga ji je, da ga dobrodelna mati zopet pregnete in prekvasi — materijo in duha, ker oboje je njeno — in ga dá v najem drugemu... Da si mi zdrav, Hermann!

Prof. dr. Fr. Drtina:

AKADEMSKA SVOBODA

Prevel V. M. Z.

I.

Važen problem se poraja iz razmerja med modernimi visokimi šolami in državo. V novi dobi so se univerze in šole sploh polagoma znebile cerkvenega nadzorstva in prešle v državno upravo, prenehale so biti «ecclesiasticum», postale so «politicum». Novodobna država polagoma ovlada vse šolstvo in univerzam pušča le deloma samoupravo v njih notranji ureditvi, a tudi tu zagotavlja sebi nadzorstveno pravico. Zato pa je tu akademska svoboda, svoboda mišljenja in raziskovanja zajamčena mnogo bolje. Univerzitetni profesor ni podvržen nobeni kontroli in inspekciji, njegova naloga je znanstveno delati, kakor najbolje ve in zna, in rezultate tega dela širiti naprej. Tako je univerza pri nas, dasi ne tvori več samostojne korporacije, urejene cehovno v popolnem pomenu besede kakor v srednjem veku, v resnici mnogo samostojnejša nego je bila sploh kdaj poprej.

Prof. Paulsen¹ karakterizira v svojem spisu o nemških univerzah na strani 288. akademsko svobodo pouka takole: «Iz tega izvira, da mora biti znanstveno poučevanje samo, t. j. poučevanje, ki naj vodi k znanstvenemu premišljevanju in delovanju, mišljeno le kot popolnoma svobodno poučevanje; poučevanje, katero bi vezale kakršnekoli norme in predpisi, ni znanstveno. Akademskemu učitelju in njegovim slušateljem se ne morejo nobene misli predpisovati in nobene zabranjevati. Ena edina je norma akademskega pouka: kazati resnico v luči razuma in v luči istinitosti.» Četudi so s to svobodo pouka združene nekatere nevarnosti, ki se kažejo samo pri osebni odgovornosti vsakega učenjaka, četudi more biti nevarno neopredeljeno hrepenenje po čem novem, je vendar prav ta «libertas philosophandi», kakor se je razvila v 18. in 19. stoletju, povzročila procvit, ki je prišel z univerz na polju prirodnih, duševnih znanosti in filozofije. Slavni nemški fizik Helmholtz konstatira v spisu «Populäre Vorträge» (II, 210) v tem oziru razliko med nemškimi ter angleškimi in francoskimi univerzami in pravi: «Ta svoboda je povzročila, da je pri nas mnogo manj bojazni pred posledencami cele in popolne resnice, nego kjerkoli drugje. Tudi na Francoskem so odlični raziskovalci, ki bi bili zmožni posvedočati popolno energijo v pravi smeri prirodoznanstvene metode, toda morali so se skoro vedno podrediti družabnim in cerkvenim predsodkom, in če so hoteli svoje prepričanje odkrito izraziti, so mogli tako storiti le na škodo svojega družabnega vpliva in delovanja.» S tem je v zvezi

¹ Die deutschen Universitäten und das Universitätsstudium. (Berlin 1902.)

dejstvo, da je šel na Francoskem in Angleškem znanstveni razvoj do nedavnega časa dostikrat zunaj univerz, medtem ko so postale nemške univerze ravno v 19. stoletju prav za prav sedež znanstvenega dela. Na Francoskem moremo seveda tudi v tem oziru kakih 30 let sem zaznamovati preobrat na boljše in napredek. Za naravoslovno raziskovanje se danes svoboda povsod splošno priznava. Danes ni nikogar več, tudi ne nobene institucije, bodisi cerkvene ali državne, ki bi si hotela prilaščati pravico odločati kakorkoli avtoritativno o vprašanjih, tičočih se prirodnih znanosti, kakor je bilo svoje čase. Na drugi strani pa je naravno, da nastaja na polju duhovnih znanosti, kjer je mnogo več stikov z resničnim življenjem in raznimi njegovimi bolestiti in spori, včasih nasprotstvo proti svobodi razmišljanja in razlaganja na univerzah, v kolikor se razlagani nazori tičejo verskih, političnih, socialnih vprašanj, ki imajo časovni pomen in doseg. To je čisto naravna stvar, to je le vekovečni spor med teorijo in prakso, med znanstvenim naukom, ki skuša najti kaj novega, in med praktičnimi institucijami, družabnimi in cerkvenimi, katere vsled naravne konservativnosti vidijo v ohranitvi tega, kar je veljavno in splošno priznano, jamstvo družabnega reda in blaginje; to je spor, ki temelji v razliki med razumom, čigar glasnika hočeta biti znanost in filozofija, in med resničnim življenjem, ki je vsled ustaljenih običajev v državi in cerkvi, v družabnih uredbah konservativno, ki tvori nasproti razumu nekako kolektivno voljo celote in se upira vsaki izpremambi in vidi v vsakem nazoru, v vsaki ideji, ki se razlikuje od dosedanjih, kvar, nevarnost, nekaj revolucionarnega, kar ogroža javni red. Naravno je, da so ravno na univerzah srednjeevropskega, pretežno nemškega tipa taki konflikti nastajali in nastajajo. Znani nemški historik prof. Kaufmann je v svojem predavanju (leta 1908.) »Die Lehrfreiheit an den deutschen Universitäten im XIX. Jahrhundert« sestavil vse slučaje konfliktov v 19. stoletju.

Ko bi hoteli prebirati posamezne fakultete in presoјati, v koliko je na njih zajamčena svoboda mišljenja in pouka, bi prišli nekako k sledečemu zaključku:

Teološke fakultete so pri nas¹ kakor tudi na Nemškem dvojne, katoliške in protestantske. Na katoliški fakulteti svoboda ni mogoča, ker velja za njo, kakor na srednjeveških univerzah, predpis ubogljivosti, predpis, da se je treba podvreči veljavni avtoriteti. Cerkev je ustanovila učiteljsko funkcijo. Profesor teologije na teološki fakulteti ni nepristranski raziskovalec v modernem zmislu, njegova naloga ni svobodno raziskovanje, da bi našel doslej neznane resnice, temveč je resnica tukaj že gotova (doctrina fidei), poverjena od avtoritete, in njegova stvar je to resnico razlagati (srednjeveški »tradere«), utemelje-

¹ T. j. v stari Avstriji; Drtinov spis datira namreč iz leta 1906. Op. prev.

vati, braniti nasproti protivnim nazorom, on je apologet, in iz tega naravno sledi, da ne sme in ne more priti v konflikt s temi nazori. Nekoliko drugačna je stvar na protestantskih fakultetah: tam se konflikt poraja, ker je dan v principu protestantizma, cerkvena nadvlada je tam dosti bolj rahla. Profesor teologije na protestantski fakulteti ni podrejen cerkvi v tem zmislu kakor na katoliški fakulteti, temveč je predvsem raziskovalec. Princip individualizma, razlagati sv. pismo, ki je tam edina avtoriteta, na temelju lastnega razuma, se tam lahko uveljavi, in konflikti nastajajo vsled tega, ker so mnogi profesorji navskriž z ortodoksnimi nazori. (Prof. Harnack na berlinski univerzi in drugi napredni teologi.) Ta konflikt je seveda mogoč, toda obenem je dana protestantskim teologom svoboda, študirati in nadaljevati po načinu znanstvene metode.

V drugem zmislu je stvar na **juridični fakulteti**, v kolikor gre za razlaganje veljavnih zakonov, slična kakor na teološki. Učitelj se ne sme oddaljevati od danega besedila zakonov in norm. Toda na drugi strani so si pridobile juridične fakultete popolnoma drug pomen. Uvajajo naj obenem v razumevanje, kako pravo nastaja, vzgajajo in pripravljajo naj bodoče zakonodajce, ki ustvarjajo pravo. Pri tem spadajo na juridično fakulteto danes znanosti, ki jim je temelj v **sociologiji**, osobito politične, državne znanosti, narodno gospodarstvo, in to so znanosti bistveno drugačnega značaja, kjer ni mogoče, da bi se ne govorilo o znanstvenih vprašanjih, katera so v zvezi z neposrednim življenjem sodobne družbe.

Najmanj konfliktov naravno nastaja na **medicinski fakulteti**, katere strokovni značaj narekuje že njen namen sam, največ pa na **filozofski fakulteti**, ki je danes središče univerzitetnega študija, in katere naloga je, gojiti teoretične znanosti, tako prirodne, kakor duhovne ter filozofijo. Najavam značilno primero, ki je pred leti dygnila mnogo prahu, namreč Aronsov slučaj. Arons je bil na berlinski filozofski fakulteti docent teoretične fizike in se je odkrito priznaval za pripadnika socialno-demokratske stranke ter je za njo tudi praktično deloval. Fakulteta sama mu je kot privatnemu docentu in akademskemu učitelju priznala pravico do svobode mišljenja, v kolikor bi pa morda v politični agitaciji prekoračil dopustne meje, je bila pripravljena proti njemu disciplinarno nastopiti. Naučno ministrstvo pa je izrazilo svoje nesoglasje s tem postopkom fakultete in izjavilo svoj nazor, da je že samo priznanje Aronsovo za pripadnika socialno-demokratske stranke zadosten vzrok, da se mu vzame «venia legendi». Stvar se je obravnavala precej dolgo in je dospela tako daleč, da je zbornica sprejela nov zakon, ki velja še danes, z dne 17. junija 1898., ki trdno ustanavlja disciplinarne razmere docentov na pruskih univerzah. Na temelju tega zakona se je postopalo proti Aronsu. Berlinska fakulteta je stala na svojem stališču in je protestirala proti

poseganju v svoje pravice, ministrstvo pa je na temelju zakona vzelo Aronsu pravico predavati na fakulteti z utemeljitvijo, da je postal nevreden zaupanja, katero zahteva poklic od njega kot univerzitetnega docenta. Slučaj je zelo karakterističen posebno zato, ker se ni bilo bati, ker je že v bistvu stvari same ležalo, da njegovo socialno-demokratsko prepričanje ne bo imelo vpliva na razlage — o teoretični fiziki. (Dalje.)

Inko:

TEOLOGIJA IN TEOLOŠKA FAKULTETA

Vprašanje teoloških fakultet stopa čim dalje bolj v ospredje pri razmotrivanju o ustroju univerze vobče. V znanstvenem svetu je to vprašanje rešeno že od takrat, ko se je priznala znanosti absolutna svoboda, ki ji gre že a priori, in je torej to priznanje le strogo formelnega značaja kot nujna posledica doslednosti.

Odkod izvira nasprotje med teološko fakulteto na eni in ostalimi fakultetami na drugi strani? In kakšnega značaja je to nasprotje? Predno odgovorimo na to, si moramo prej razjasniti, ali je vprašanje teoloških fakultet problematičnega ali formalnega značaja.

Da obstoja med znanostjo in dogmatizmom **načelna razlika**, o tem ne dvomi nihče. Ne najzadnji dokaz temu je že samo razlikovanje strogo ločenih pojmov, ki jih razumemo pod besedami: znanost, dogmatizem.

Dogmatizem je najpopolnejše zastopan v konfesijah in znači verovanje z maksimalnim prepričanjem v neke predpisane dogme, o katerih ne smeš niti najmanj kritično razmišljati, da se obvaruješ vsakršnega dvoma in za kar ne smeš ne želeči, ne iskati, ne zahtevati **nikakega dokaza**. Skratka: dogmatizem načelno odklanja avtonomno prepričanje, zahteva torej brezpogojno **heteronomno prepričanje**. V navadnem življenju imenujemo to «slepo» verovanje.

Obratno pa je znanost **avtonomno prepričanje**, ki zahteva za vsako trditev brezpogojni dokaz.

Argumentov ni treba za te trditve, ker so teoretskega in apriornega značaja.

Bistven predpogoj znanosti je torej svoboda razmišljanja in svoboda stremljenja k resničnemu spoznavanju. Čemu torej atribut «svobodna» znanost, ki nas sili potom logične misli do sklepa, da obstoja še kaka druga znanost, ki pa ni svobodna, ki torej ni znanost?

Za naše univerze pride v poštev dogmatizem rimskega katolicizma. Njegova teologija se sama smatra za edino eksaktno, popolno vedo, za višek in izhodišče znanosti sploh, kar proglašča s svojim temeljnim

naukom, z dogmo o **nezmotljivosti**. Ne priznava problemov. Pot v nejasnost in nedokazanost njenih naukov ti zapre vselej kategorični «aliud anathema sit!» Razumljivo je iz tega, zakaj proglašajo svojo vedo za «sveto vedo».

S stališča teologije obstojata torej res dve znanosti in le na ta način je utemeljen naziv **svobodna** znanost in na drugi strani analogno **posvetna** znanost. Logično je iz tega tudi to, da smatra teologija «posvetno» znanost za nepopolno (ker ta šele raziskuje, dočim je v teologiji že vse dognano), torej manjvredno, ki se ji prizna le čin dekle, ki naj služi «edino pravi znanosti» — teologiji. To načelo velja še danes, dasi le v teoriji. De facto je postala «posvetna» znanost svobodna vladarica, kar je teologija sama priznala ponovno, sicer indirektno, toda gotovo nesporno vselej takrat, kadar je popravke svojih naukov na podlagi izsledkov «svobodne» znanosti **akceptirala**.

Komu niso znane korigende naukov o postanku svetov, zlasti o postanku naše zemlje, da ni bilo solnce ustvarjeno «četrti dan» in to le radi naše zemlje, in ne v «enem dnevu», ali komu ni znana zmota «večne resnice» o gibanju planetov, zlasti solнца okrog zemlje itd. itd.

Navedel sem to le radi zveze do našega vprašanja: kako je nastal in kakšen je boj med teološko fakulteto in fakultetami «posvetnih» ved.

Načelne razlike med teološko fakulteto na eni in ostalimi fakultetami na drugi strani ne taji nihče, nasprotstva so le glede značaja te razlike. Ako pomislimo, da je ustroj današnje univerze delo jezuitizma, bi se gotovoda čudili, zakaj je teologija dopustila poleg sebe posvetno znanost, ako ne bi vedeli, da ji je teologija milostno odkazala le hlapčevsko službo iz utilitarnih razlogov: sebi v korist. Fakultete «posvetne» znanosti je ustvaril, ali recimo organiziral le egoizem teologije.

Tu najdemo tudi vzrok, zakaj se proklamira teologija kot **najstarejša** veda. Napačne strani te trditve ne bi posebe omenjal, ko bi tu ne tičal del onega nasprotja, ki zahteva logično-nujno ločitev teološke fakultete od zavoda znanosti. Kajti evidentno je, da starost ne more odločati o veljavnosti ali sploh o eksistenci kake vede. «Stari» morejo biti (in seveda tudi zastareti morejo) pač nauki kake vede. In vendar navaja teologija med argumenti, s katerimi dokazuje pravico svojega obstoja v okviru znanosti, tudi — starost teološke fakultete. Ničevost argumenta le še bolj podkrepljuje že trditev sama na sebi, ker ne odgovarja faktičnemu dejstvu. K temu le kratko besedo: Kdo si upa negirati n. pr. visoko razvito matematično vedo pri Egipčanih! (geometrija! [piramide!]). Ali naj naznačim samo imena: Pitagoras, Arhimedes, **Akademios** (!!).

Dokazovati, da Egipčani še niso imeli fakultet, je absurdnost besednega igranja, ki jo prebavi le «pseudoznanost».

Kaj je fakulteta? Lahko bi odgovoril v obliki parodije na Cankarjevo definicijo: Kaj je beseda? Beseda je kakor ime človeku...

Kaj je fakulteta? Fakulteta je kakor diploma človeku: prazen papir; lahko je diploma učenjaka, lahko diploma bedaka. V resnici mi sili pod pero ironija sarkazma, kljub polni zavesti, kaj pišem. Čemu boj teologije za **fakulteto**? Čemu njej, sveti znanosti, zunanost? Teologija, znanost **nad** znanostmi se bori za enakopravnost — toda s kom! (Cankar bi dejal: Gospodar se bori za enakopravnost — s hlapci. A jaz ti pravim: sleci kamižolo gospodarja, vzemi lopato in pojdi na polje ter delaj kakor delajo hlapci: v potu svojega obraza; pa tudi jej in pij kakor oni: iz iste sklede. In ne boš več gospodar, ampak hlapec med hlapci. Tega sicer ni napisal Cankar, mislim pa, da bi ne dal dosti drugačne podobe našemu problemu.) Teologija se bori za enakopravnost z «manjvredno» znanostjo, s «posvetnimi» vedami, svojimi deklami.

(Dalje.)

S. B.:

ŠTUDENT IN POLITIKA

Iz predavanja.

Politično življenje se je sedaj, ko smo dobili svojo državo, svojo svobodo, razgibalo v najširše plasti naroda. Saj ni čudo: lastna država, demokratična ustava, poleg tega nepregledna množina vprašanj, na katera bo morala odgovarjati naša politika, in pa njih važnost, dalekosežnost in mnogostranost — vse to povzroča, da je politika — vodilna in gonilna sila življenja v državi — objela vse važnejše pojave našega življenja in da je pritegnila nase vse sloje naroda. Umljivo je, da tudi omladina ni izvzeta iz tega procesa in je zato potrebno začrtati smernice, po katerih naj se ravna razmerje študenta do politike.

Politika.

V državi organiziran narod javlja gotove konkretne potrebe, ki jim je moč zadostiti s pomočjo sredstev, ki so skupnosti (državi) na razpolago. V državah, kjer je udejstvovanje volje naroda organizirano, bodisi na posreden, bodisi na neposreden način (potom parlamenta, oziroma referendum), se stvorijo na podlagi enakih potreb, zahtev in nazorov o nalogah države skupine državljanov, nazvane **stranke**, ki naj z enotnim nastopom uveljavljajo interese v njej združenih državljanov pri ustvarjanju legalizirane volje naroda. Osnovo stranke tvori njen **program**, iz katerega moremo razbrati navadno dva momenta: poleg konkretnih zahtev njenih pristašev, ki so oblikovane po vsakokratnih razmerah (realni moment), vsebuje program takozvana načela, to je skupino teoretičnih, bodisi znanstvenih ali «znanstvenih»

ali dogmatskih misli, ki naj dajejo stranki stalno, od konkretnih pri-lik ali preko njih nezavisno smer, obenem pa naj dajejo zahtevam nekako utemeljenost višje vrste, ne samo dejanskega značaja (idealni moment). Kot omenjeno, sta oba momenta običajno kombinirana, so pa tudi stranke, n. pr. komunistična, katere program — in celo praksa! — temelji neposredno na «znanstveni» dogmi.

Stranke tvorijo edince v političnem življenju, ki ga abstrahiramo v pojmu **politika**. Politika je torej udejstvovanje, mereče na spozna-vanje konkretnih nalog države in na njih izpolnitev potom sredstev, ki so državi na razpolago. Iz te označbe moremo spoznati dva bistvena znaka politične akcije. Politik (posameznik ali politična organizacija) spoznava konkretne potrebe, ki jih javlja narod. Ne dojema jih pa samo objektivno, samo spoznavajoče, on jih tudi ustvarja, veča, manjša, uporablja, uveljavlja, vse pod vidikom — uspeha. Politik je «neobjektiven», ker zastopa svojo skupino in tudi njene zahteve po potrebi modificira. Drug znak je posrednost politične akcije. Vsem zahtevam skuša zadostiti potom države, potom njenega posredovanja, kar se razlikuje od znane direktne akcije, ki deluje neposredno sama.

Če hočemo analizirati politično življenje v posamezne komponente, se nam izkaže kot silno zamotan kompleks psiholoških dejev. Politično mišljenje oblikuje narodno-psihološka podlaga, stopnja prosvete, go-spodarski značaj i. sl., kar bi mogli smatrati za normalne faktorje napram nenormalnim, ki so morda važnejši in ki dajejo politiki po-sebno obeležje: sugestija, po napačnih navedbah, umerjenih na korist lastne politične akcije, utesnjeno spoznavanje, potvarjanje vrednot itd. Podobno iluzija, potvorjeno sklepanje, da bo potom gotovih obljub-ljenih činov dosežen željeni uspeh. Posebno ti pojavi igrajo v politiki veliko vlogo, ker so učinkovito orodje posebno takrat, ko gre za glasov-anja, ker odloča samo številka in nič drugega. Da politična neizobra-ženost zelo ugoduje te pojave, je jasno. Zato se mora reformno delo začeti tukaj.

Po tem uvodu, ki naj poda samo nekatere značilne obrise pred-meta, o katerem razpravljam, prehajam k vprašanju, ki je v demokras-tični dobi najbolj pereče in ki je za omladino, nastajajoči del naroda, neposredno, najbližje vprašanje.

Politična izobrazba.

Kot sem uvodoma poudaril, temelji politika na spoznavanju danega položaja, katerega hoče vsekakor izboljšati. Če temelji na pravilnem spoznavanju, je možno, da doseže uspeh. Na napačnih premisah slo-neča politična akcija bo redno izgrešila svoj cilj, ker ne more odpomoči konkretno drugače oblikovanemu položaju. Narodi so postali veliki, ker so pravilno pojmovali ter zato mogli izrabiti položaj: narodi so propadli, ker tega niso ali niso mogli storiti. Za pogled naroda, da

vidi svojo pot, za sluh naroda, da sliši svoj poklic, je potrebna politična izobrazba, ki je v naših dneh življensko vprašanje naroda.

Kaj je politična izobrazba? «Sie ist nicht Wissen, sondern verarbeitetes Wissen, und sie ist nicht Können, sondern Voraussetzung für ein methodisches Können» (Exner). Politična izobrazba torej ni že izčrpana s poznavanjem države, njenega ustroja, njenih funkcij. Potrebno je še poznanje pogojev in oblikujočih sil socialnega sožitja, njih ocenjevanje in poznavanje njih učinkov ter medsebojne zveze. Podlago izobrazbi pa tvori znanje, ki ga more in mora ustvariti vzgoja.

Naš učni načrt je v vsakem oziru zastarel, prav posebno pa še, kar se tiče znanja, ki naj tvori podlago politični izobrazbi. Vzroki ležijo na dlani: datira pač iz časov prevladovanja naravoslovnih ved, ko so bile takozvane politične vede (državoslovje, narodnogospodarska veda, socijologija) malo ali pa prav nič razvita. Nosi na sebi znak absolutistične dobe, ko je le vlada trebala poznati «umetnosti vladanja», ko je bila država podložniku misterij, ko ni bila njena usoda položena v njegove roke, kakor je danes... Razmere so se bistveno izpremenile, ni se pa izpremenil naš učni sistem. Velika naloga šole je, da spozna razvojne smeri, da se jim prilagodi, da jim vsaj sledi in ne zaostane za celo stoletje. Do sedaj naša šola te svoje važne naloge ni izvrševala in temu na rovaš moramo pripisati dobršen del naših desolantnih političnih prilik. Poleg tega praktičnega razloga je uvaževanja vredno tudi dejstvo enakopravnosti političnih ved z naravoslovnimi, če ne že njih večja važnost in potrebnost.

Nujno potrebna reforma je mogoča potom uvedbe nekaterih panog političnih znanosti v višje razrede naših srednjih šol. Osnovni nauki vede o državi in s tem v zvezi temeljna določila naše ustave naj dajo dijaku upogled v ureditev države, njene funkcije in naloge ter njih razvoj (saj bo o takih in sličnih vprašanjih sam odločeval po treh letih po maturi, ko ga bo državljanska dolžnost klicala na volišče!). Osnovni nauki narodnogospodarske vede naj mu predočijo gospodarsko življenje, njega razvoj in sedanjo obliko, poleg tega naj ga poglavja iz socijologije naučijo promatrati našo družbo, nje razvoj, oblike in ustroj, kar je dragoceno znanje v času gospodarskih in socialnih gibanj in preobratov. V tem zmislu izpremenjeni zemljepisni pouk naj uvaja v proučevanje mednarodnih razmer, posebno sodobnih mednarodnih vprašanj, zgodovinski pouk pa naj bi podajal predvsem zgodovino s stališča razvoja gospodarskega, socialnega in političnega razvoja.

V vihnih časih je politična izobrazba edina busola, po kateri more narod uravnavati svojo pot, da ne zaide. Današnji čas zahteva od vsakega državljana celega moža, ki ve, kaj je, kaj hoče in kaj so njegove naloge.

Vprašanje politične vzgoje je in ostane temeljno vprašanje naše bodočnosti.

(Dalje.)

VESTNIK CENTRALNEGA TAJNIŠTVA JUG. NAPR. OMLADINE IZ SLOVENIJE.

Centralni odbor. Ferijalni odbor je imel preko počitnic obilo posla. Poleg reprezentativnih dolžnosti je predvsem posvečal pažnjo mednarodni študentski konferenci, ki se je vršila koncem septembra v Oxfordu. Vršila so se v to svrhu psvetovanja z Zagrebom in Beogradom. V svrho enotnega nastopa slovanskih organizacij na tej konferenci se je sklenil dogovor z delegatom Svaza československeho studentstva v Pragi. Toda vsled finacijskih težkoč — proračunalo se je, da rabi vsak delegat 20.000 dinarjev — je le Beograd odposlal dva delegata v Oxford. O poteku tega zborovanja ne moremo nič natančnejšega poročati, ker zastopnika še nista podala poročila.

Sklepom odborove seje z dne 16. oktobra t. l. se vrši II. redni občni zbor C. T. 4. novembra ob pol 10. uri v čitalnici «Jadrana» (arena Narodnega doma) s sledečim dnevnim redom:

- 1.) čitanje zapisnikov;
- 2.) poročilo funkcionarjev;
- 3.) izprememba pravil;
- 4.) poročilo revizorjev;
- 5.) volitve;
- 6.) slučajnosti.

Vsa v C. T. včlanjena društva vabimo, da se udeleže občnega zbora po svojih delegatih (posebna obvestila se ne pošljejo).

J. a. d. «Triglav» v Zagrebu, podružnica v Ljubljani, je bilo ponovno sprejeto v C. T.

V C. T. VČLANJENA DRUŠTVA

Klub naprednih slov. akademikov v Celju. Ob sklepu počitniškega delovanja podajamo kratko poročilo o svojem delu v letošnjih glavnih počitnicah.

Priredili smo pet gledaliških predstav («Mladost» v Slovenski Bistrici dvakrat, v Brežicah, Ptuj in Celju).

20. septembra se je vršil književni dan za Koroško. Nabrali smo 1200 knjig.

Spomin 15letnice septemberskih dogodkov smo proslavili 22. septembra s primerno prireditvijo (govori, deklamacija, petje, telovadni nastopi, alegorija).

Ustanovili smo deseto klubovo ljudsko knjižnico v Dramljah pri Št. Juriju dne 7. oktobra.

Klub si je tudi financijelno opomogel. Izpopolnil si je svojo knjižnico (prirastek 110 knjig) in drugi inventar ter pripravlja ustanovitev 11. ljudske knjižnice v Beltincih v Prekmurju.

V tekočem poslovnem letu šteje klub 32 rednih članov.

Društvo jugoslov. akademikov v Mariboru. Poročilo o počitniškem delovanju našega društva priobčimo v prihodnji številki našega lista. Za danes bodi le omenjeno, da je društvo v počitnicah v polni meri zadostilo svojemu prosvetnemu programu. Z nastopom društvenega pevskega zbora ob priliki šolske slavnosti pri Sv. Duhu na Ojstrem vrhu in z nastopi dramske sekcije v okolici Maribora je skušalo utrjevati narodno zavest in vzbujati družabnost med slovenskim življem na naši severni meji. O podrobnem delu prihodnjič!

Društvo jugoslov. akademikov v Ptuj. Na občnem zboru, ki se je vršil koncem meseca julija, se je izvolil sledeči odbor: cand. iur. Sluga, predsednik; cand. iur. Kajnih, podpredsednik; cand. iur. Kasper, tajnik; stud. iur. Simonič, blagajnik; cand. med. Stuhčeva, odbornica.

Na predlog novoizvoljenega predsednika se je soglasno sklenilo, da se vzdržujejo vsaj v počitnicah redna javna predavanja od strani društvenih članov, kar se je tudi zgodilo. Društvo je imelo sedem predavanj, in sicer so predavali: tov. Herkovič o «Monističnem in dualističnem svetovnem naziranju», tov. Sluga o «Narodnem gospodarstvu», tov. Skaza o «Boljševizmu kot narodno-gospodarski teoriji», tov. Kaukler o «Živali v službi vede in medicine» in tov. Kasper o temah «Ideje in velmožje v življenju narodov», «Pomen in zgodovina borze» in «Nekaj o Japonski».

Predavanja so se vršila ob torkih v spodnji dvorani Narodnega doma in so bila povprečno dobro obiskana. Položili smo na ta način temelj rednim predavanjem v našem mestu; v najkrajšem času se bo namreč v Ptuj ustanovil meddruštveni odbor, ki bo imel nalogo, prirediti redna predavanja skozi vse leto.

Razen tega so društveniki korporativno sodelovali pri raznih narodnih prireditvah, posebno pri slavnostih, ki so se vršile ob priliki glavne skupščine Ciril Metodove družbe v Ptuj.

Tudi notranje društveno delovanje je bilo zelo živahno, o čemer pričajo številni sestanki vseh društvenih članov, na katerih so se obravnavala najaktualnejša vprašanja, tičočja se društvene notranje organizacije in predpripravnih del za prireditve, ki jih namerava društvo prirediti za časa božičnih počitnic.

JUGOSLOVANSKO DIJAŠTVO

Takse. Zakon o taksah je predpisal za izpite, kolokvije, izpričevala itd. visoke, da, nedosegljive takse, ki morejo postati za večino naših — ravno najdelavnejših — akademikov usodne. Ljubljanska akademska omladina je na inicijativo Centralnega tajništva j. n. oml. in akad. sveta katoliških visokošolcev dne 12. avgusta priredila protestno skupščino proti načrtu tega zakona in opozarjala v svoji resoluciji, sklicujoč se na člen 16. Vidovdanske ustave, ki jamči pouk brez vpisnine, šolnine in drugih taks, na protiustavnost zadevnih določil načrta, ter na njih škodljivost v prosvetnem oziru. Večina ljubljanskih akademikov živi v skromnih gmočnih razmerah. Nova obremenitev bo mnogim zaprla vrata na vseučilišče ali jih pa potaknila v razne službe in postranske zaslužke. Že v lanski drugi številki našega lista smo opozarjali, govoreč o podpisih, na to dejstvo. Danes to ponavljamo z željo, da univerzitetna oblastva uvidijo težak položaj akademske omladine in jo podpirajo in ne — ovirajo.

Vprašanje teološke fakultete ljubljanske univerze. Ker so se zopet pojavile vesti o ukinitvi nekaterih fakultet naše univerze (to pot medicinske in teološke), je odbor strokovnih društev sklical za 13. oktober t. l. protestno skupščino akad. omladine, ki je potekla zelo burno. Na njej sta podala dekana omenjenih fakultet poročila o njih dosedanjem delu in stroških, nakar je napredna akademska omladina podala izjavo, ki so jo podpisala sledeča društva: j. n. a. d. «Jadran», j. a. d. «Triglav», klub napred. akad. iz Italije, a. a. k. «Njiva» in pripravljalni odbor rad. stud. kluba «Slovenski Jug». Izjava se glasi: «Apeliramo na narodno skupščino, da ne ruši obstoječih kulturnih institucij. Pridržujemo si pa svoje principijelno stališče glede teološke fakultete.» Napredni akademiki so se zato vzdržali glasovanja o resoluciji, predloženi od odbora strokovnih društev. Pri tem je prišlo do burnih prizorov, vsled česar je bila skupščina zaključena.

Eno nam je prinesla ta skupščina in to — upamo — bomo ohranili: napredni, jugoslovanski blok na univerzi. V tem znamenju se je začelo in bo tudi ostalo letošnje študijsko leto.

Akademski klub montanistov v Ljubljani. Komaj je preteklo leto dni obstoja in že je pokazal klub mnogo uspehov, ki dokazujejo, kako važna je njegova eksistenca za slušatelje rudarskega oddelka. Klub združuje vse tehnike montaniste na ljubljanski

univerzi ter zastopa njihove interese napram javnosti, predvsem pa napram univerzi in rudarski industriji. Z osnovanjem strokovne klubove knjižnice, ki obeta postati v doglednem času razmeroma popolna in zadovoljiva, je znatno omiljen nedostatek, ki vlada v tem pogledu na naši tehniki.

Dobro organizacijo in živahno delavnost so razvili člani pri osnovanju «Ekskurzijskega fonda A. K. M.», avtonomni sekciji kluba. Tekom dveh mesecev svojega obstoja je Eks. fond gmotno vzdrževal rudarske ekskurzije in s podporo 10.000 Din omogočil prizadetim tovarišem strogo obvezno udeležbo. Tudi v bodoče bo Eks. fond, krepko podprt od zastopnikov rudarske industrije, z denarnimi sredstvi pripomogel članom k udeležbi na ekskurzijah, ki so sestavni del rudarskega študija. E. T.

Akad. klub «Traveller», Zagreb. Na univerzi v Zagrebu obstoja že od meseca septembra lanskega leta akad. klub «Traveller». Namen kluba je, da prireja poučna potovanja po Evropi in goji turistiko. Naravno je, da ima klub poseben odsek za zunanje zadeve, kateremu se je posrečilo v kratkem času stopiti v stalno pismo zvezo z vsemi studentskimi organizacijami Evrope. Prvo veliko potovanje je priredil klub lansko leto. Obiskal je Innsbruck, Oberammergau, kjer je prisostvoval svetovno znanim pasijonskim igram, in München, kjer so si člani v osmih dneh ogledali vse znamenitosti mesta.

Želimo klubu mnogo uspeha in želimo, da bi se tudi drugod osnovali klubi z enakimi cilji. —r.

Ferijalni Savez je imel od 15. do 18. julija v Beogradu svoj III. kongres, mestoma buren, v splošnem pa stvaren, sigurno boljši od obeh prvih. Donesel je popoln uspeh. Za novega predsednika je bil izbran poznan ferijalec Radoje L. Knežević. Upravno je F. S. opustil «Glavno poverjenišтво», predmet tolikega prerekanja, a za prvi začetek te organizacije gotovo večje važnosti kot uprava sama. Ves F. S. je razdeljen v sedem okrožij, oziroma oblasti, ki se imenujejo po njih sedežih, tako da je vsak plemenski naziv zabrisan. To je morda prezgodaj upeljano, brez dvoma pa pametna stvar, saj je s tem izvršena potrebna upravna decentralizacija. — Zastava F. S. je državna trobojnica z napisom «Ferijalni Savez» ali njega inicijali, in to v cirilici in latinici. — Tudi je po nalogu tega kongresa začel F. S. pomirjevalno akcijo med «Orjuno», «Srnao» in «Hanao», ki pa ni dovedla do rezultatov. Obširneje o tem poroča glasnik F. S. II./1., prav čedno glasilo F. S. — Tovariši, vpišite se v «Ferijalni Savez»! J. K.

LISTNICA UREDNIŠTVA IN UPRAVE

Prva številka se je vsled selitve v drugo tiskarno nekoliko zakesnila, kar naj nam cenjeni naročniki oprostite. Druga številka izide 15. novembra t. l. Prosimo vse naše cenjene sotrudnike, da nam do 10. novembra pošljejo gradivo.

Prosimo vse one, katerim smo poslali «Vidovdan», da nam nakažejo potom priložene položnice naročnino ali pa nam vrnejo list.

Lanskoletnim naročnikom se njih preplačilo vračuna.

Društva, katerim smo poslali list v razprodajo, naj pošljejo obračun.

PRILOGA

Matija Primus:

I.

SOROR MEA!

*Kakova boljka ti bijaše Soror mea u duši,
Kada si u pomoć zvala umjetnost čarobnih mąga?
Daš strah pred budućim vijekom u grlu ti uzdahe guši,
I stvara čemeran bol?
Reci mi bleđana seko što nečujnim korakom kročiš,
Daš srce ti od sudbe traži što više čarobna sjaja?
Što više laticā ružā kud lagana noga ti kroči,
A uz to svu silu dara čarobnog mjeseca maja,
Daš tad će ti nestati bol?
Ne buni olimpskog mira svemožnog Jupiter-boga.
Ne traži saznati ono što spoznati nije nam dano.
Soror mea tek jedne sjeti se od brata svoga,
Riječi — ljubav je bol.*

II.

GOSPODI

*Gospodo, dali se možda sjećate zaključka Newtona,
Iš Vam se može biš samoj učini čudesnom sila,
Svemožne majčice zemlje? Daš Vas ne obuže slutnja,
O sili — majčice zemlje — i njena svemožna bila?*

*Ili se sjećate možda priče o španjolskom grandu,
Koji je hrleči svijetom lomio koplja i mače;
Hvatao pramove slave, da vjenča onu što začē,
Srca mu plamen toliki. Ne pamtim iz kojeg grada,*

*Pleme joj potječe, ali sjećam se imena draga;
Dulčineja ona se zvaše — što znači: «Djevica Slatka».
Ime to vitezu bijaše draže od svakoga blaga,*

*Draže od junačke slave; viteške pobjede — časti ...
— Jednakom svemožnom silom neshvatljive ljubavi gatka,
Veže me i trga od Vas — nanoseć boli i slasti. —*

RAZNO

Študent — delavec. Znano je, da je beda v Nemčiji prisilila marsikateriga študenta, da si služi svoj vsakdanji kruh in zbira sredstva za nadaljnji študij v tovarnah, delavnicah in pisarnah. Brez dvoma ima to dejstvo svojo senčno stran, a tudi svojo svetlo. Gotovo bodo nekoč ne samo ti študenti, ampak ves nemški narod blagoslavljali ta trpljenja polni čas. Kajti marsikateri študent, ki bi sicer zapravljal svoj dragoceni čas s krokanjem ali na drug način, se je navadil uporabljati čas koristno i zase i za celokupnost. Mlad človek, ki je do sedaj kot dijak in študent živel — več ali manj — daleč proč od realnosti, na vsak način pa daleč od življenja širokih ljudskih mas, pride na ta način v dotiko z življenjem delavca, občuti na lastni koži »črno« fizično delo, delo za vsakdanji kruh. Tu uvidi, da mnogokrat delo le ni tako pusto, kot si ga je prej predstavljal. Dolgoletnega učenja in vaje potrebuješ, da moreš storiti nekaj koristnega.

Mnogo priložnosti se nudi študentu, da spozna in se nauči ceniti delavca, njegovo mišljenje in čuvstvovanje, ves duševni svet širših ljudskih mas.

Tu sreča študent mnogo delavcev, ki si odtrgajo od bornega zaslužka, da si kupijo knjige, mnogo, ki posečajo ljudsko visoko šolo, mnogo, ki so si svoje duševno življenje izoblikovali v pravo izobrazbo. In ti delavci se vesele priložnosti, razgovarjati se z duševnimi delavci, in kažejo veliko razumevanje v vsakem oziru; sploh se opaža, da ne nasprotujejo intelektualcem — kakor to trde nekateri — nasprotno, ker uvidevajo potrebo po duševnih delavcih, jim gredo v vsakem oziru na roko. Z veseljem pozdravljajo študente, ki prihajajo k njim in ki imajo tako priliko, spoznati delavske potrebe in razmere.

Seveda ni realnost vedno tako idealna, vendar tem dragocenejša je izbira, ki se tu vrši. Najboljši izmed obeh stanov se približajo drug drugemu in ni dvoma, kdo izmed obeh bo imel večji dobiček: duševni delavec, kateremu se nudi pogled v življensko sfero, katera bi mu ostala sicer zaprta — njemu v škodo. Na ta način lahko upa in pričakuje nemški narod, da se bo izvršila demokratizacija vodečih slojev, ki bo njemu le v korist.

